

noemde de tegenstelling „Individual-” en „Sozial-Pädagogik”; men sprak over „naturalistische” en „zedelijke” opvoeding; men wees op het verschil in de cultuur-waardeering bij verscheiden richting.

Het wil ons voorkomen, dat we, bij het zoeken naar de oorzaak van de verdeeldheid, telkens weer een oude tegenstelling ontwaren. Stof en geest; psyche en logos; realiteit en idee; oorzaak en doel; het waarnemen en het denken, ze vormen elk op hun beurt het uitgangspunt voor de paedagogische stroomingen van onzen tijd. En dat is zeer wel te verstaan. Immers bij de opvoeding hebben we eenerzijds te doen met de natuur, met realia; anderzijds met het ideëele, met het doel, dat we stellen bij de opvoeding. Eenerzijds staat het vast, dat bij de opvoeding aan het kind geen kracht, geen aanleg kan worden gegeven; opvoeden en onderwijzen is goeddeels niet anders dan in actie zetten van aanwezige potenties, en dan eenigen inhoud geven aan den geest. De natuur van den mensch heerscht hier. Maar van de andere zijde wordt onze opvoeding beheerscht door een opvoedingsdoel en een opvoedingsideaal: we willen het kind „zóó” maken; we stellen ons den ideaal-volwassene op een bepaalde wijze voor. En bij het bepalen van dat opvoedingsdoel wordt de groote invloed geoeffend door de idee. Niet de psyche, maar een logische idee geeft hier den toon aan.¹⁾

Wat is nu de heerschende factor in het paedagogisch denken? De psyche van het kind of de logos?

De tegenstelling, die we hier aanraken keert telkens terug. Niet alleen in de paedagogische systemen van Herbart en Schleiermacher, of van Spencer en Natorp vinden we deze tegenstelling²⁾, maar ook in de wijsbegeerte van alle eeuwen was het contrast tusschen naturalistische en ideologische wereldbeschouwing te merken. De uitersten dezer opvattingen, mechanisme en determinisme eenerzijds, en rationalisme en formalisme anderzijds stonden fel tegenover elkaar.³⁾ Hier kwam men dan tot een alles registreerende, alles aan een begrip onderwerpende, alles deduceerende logische systematiek, en ginds tot een alles in elementen oplossende, alles berekenende, alles tellende en wegende rekensom.

Aan d' eene zijde een keten van causaliteiten, aan d' andere een kostelijk geconstrueerd vakwerk van een grootsch ideeën-gebouw.

Aan d' eene zijde de *berekening*.

Aan d' andere de *constructie*.

Deze tegenstelling: „berekening of constructie” beheerscht de paedagogische systemen van allen tijd; en ook de jongste vruchten van het paedagogisch denken pogen of naar één van deze twee methodes een opvoedkunde te ontwerpen, of ze zoeken de tegenstelling te overwinnen door terug te gaan tot „het leven” of tot „het saamleven”, of

1) cf. Dr. H. Bavinck, Paedagogische Beginselen 17 sqq.

2) Frischeisen-Köhler, a.w. 12.

3) cf. Dr. H. Bavinck, Christelijke wereldbeschouwing. 12.